

V K
2803

40. h. 115, 26.

Vk

2803

DE
ORIGINIBVS SCHOENBURGICIS
DISSERTATIO PHILOLOGICO - HISTORICA,

QVA
VIRO

SVMME REVERENDO, EXCELLENTISSIMO, DOCTISSI-
MOQVE, DOMINO

M. CHRISTOPHORO GOTTLOB
GRVNDIGIO,

PASTORI APVD SCHNEEBERGENSES
PRIMARIO LONGE MERITISSIMO, INSPECTORI LYCEI VS-
QVE ADHVC GRAVISSIMO, ADIVNCTO DIOECESEOS ZWI-
KAVIENSIS PRIMARIO, ET ACADEMIAE AA. LL. IMPE-
RIALIS FRANCISC. AVGVSTAE VINDELICORVM
COLLEGAE SPECTATISSIMO,

CVM

SUPERINTENDENTIS ET PASTORIS
PRIMARIJ, CONSISTORII ASSESSORIS ATQVE INSE-
CTORIS SCHOLAE ET ORPHANOTROPHEI
GLAVCHENSIS

MVNERA DENO SVSCIPERET HONORIFICENTISSIMA,
CONGRATVLARI, QVAEVIS FAVSTA APPRECARI, ET
PIIS VOTIS ABEVNTEM PROSEQVI

VOLUIT

M. GEORGIVS KOERNER,
PASTOR BOCCAVIENSIVM AD SCHNEEBERGAM, ET SOCIET. AA. LL.
IN ACADEMIIS AVGVSTAE VIND. ET LIPSIAE SODALIS.

SCHNEEBERGAE, CALENDIS IVN. M. DCC. LVIII.

94

S. I.

Derebus *Schoenburgicis* si quis materiam dicendi vel scribendi oblata occasione sumeret, Iliadem sane post Homerum haud scripturus, neque crambem bis coctam appositurus est lectoribus. Optime enim nosti, VIR SVMME REVERENDE, qui Historicorum castra secutus, atque in iisdem veteranus quasi factus miles, larga demum et honorificentissima inter Musas stipendia meruisti, quam rarae, aut, si mauis, pene nullae de iisdem prostant commertationes publicae. Clarissimus olim *M. Schoettgenius* una cum socio *M. Kreyfigio*, cum adhuc in viuis essent, verissime grauissimeque hac de re nobiscum sunt conuesti in fragmentis et collectionibus sic dictis diplomatico saxonice, quas spicilegii instar undique carpsere, delibare, collegere: postquam hanc in messem suas immiserunt falces, perpauca certe exinde in fasciculos ipsi congerere, nedum nexu quodam jungere quicquam, licuit. Nil ergo vetat, quo minus similia, dum priscatora mente pro more meo repero, nunc quoque prosequar. Monendus tamen es, VIR SVMME REVERENDE, TVque Lector Beneuole! ut ante omnia ad hanc conditionem mecum descendas, ne litteras publice patentes, quae vulgo diplomata audiunt, vehementer a me expectes: sed ingenio maximam, codicibus vero manu scriptis minimam aut plane nullam hac in dissertatiuncula mea partem tribuere, quaeso, ne dedigneris.

S. II.

Familiam *Comitum Dominorumque Schoenburgicorum* generosa stirpe
Fami-

profectam et admodum speciosa equestrique familia esse genitam, quis est, qui negat? paterno enim æque ac materno genere clarissimas et honoribus insignes Germaniæ domus complectuntur comites nostri multis ex proceribus, quorum claritudo est intermissa, superstites. Propter egregiam terrarum misnico-faxonicarum conditionem, tempore *Henrici Illustris* circa annum MCC. et sequentibus, multos inualuisse proceres, quales erant Domini de Jleburg, Torgau, Colditz, Tettau, Miltenstein et alii, ex quibus hodie soli *Schoenburgici* supersunt; auctor est *Schoertgenius*. Accedebant Burggravii varii Dewinenses, Starkenbergenses, Wettinenses, Golcinenses, Donenses, qui nomen tantum affectarunt, imperiale vero axioma, prout Misnenses et Leisniceses, nunquam obtinuerunt. Apparet exinde simul, magnam portionem regionis alios aluisse Dominos, quæ nunc solis Principibus subest.

§. III.

Quo autem tempore, quoque loco hæc familia originem habuerit, id satis non liquet; hoc tamen certum erit atque perspectum, eam ab illorum ætate non multum abesse, qui Imperatoribus *Carolo M. Henrico Aucupi*, et *Ottionibus* in regionibus Germaniæ potiundis auxiliarices dederunt manus. Traditum nimirum ab antiquis morem diu seruarunt olim dicti Imperatores, quo legionum ducibus strenue quidem militantibus, et in patriam bene meritis, à castris, oppidis et regionibus, quas primi ceperant, nomina imposuere aut cognomina, quæ posteritati honoris gratia jure quodam hæreditario relicta sunt. Non ignoramus arces quasdam, verbi causa, Sommer schoenburgum inferioris Saxoniae circuli, et Schoenburgum in Thuringia Salam inter et Eliftram fluvios extructas, in quibus defendendis illarum Præfecti, quis est, qui illud dubitet, primo claruere, deinde summa accedente gratia imperatoria, *Domini de Schoenburg* sunt salutati.

§. IV.

Cum jam in eo esset, ut Imperii consulto Soraborum gens numero frequens Imperatoribus Romano-Germanicis, qui his superiores erant, se submitteret, ex omni Germaniæ parte, Saxonia, Francia orientali cæ-

terisque provinciis coloniarum, antiquo loquendi more, *ver sacrum* appellatae, adducebantur, quas inter ea, quam *Wipertus*, *Comes de Groitzsch*, secum à Franconia duxisse dicitur, notatu dignissima & frequentissima fuit. Gentes istae, ut olim in pagis et nemoribus habitaverunt, ita et ex iisdem sua sortitae sunt cognomina; populi enim ad Wuldæ, Muldæ seu Mildæ et Milzenæ commorantes ripas Miltieni et Wilzi: alii vero Chemnitii fontis accolae Camanni, à Kamen, lapidem significante, exinde dicti sunt. His duces, coloni seu colonelli, comites, margravii et burgravii praeficiebantur, quorum posteriores iisdem moenibus continebantur, priores vero his similes et virtute spectati bellica diuersis tuguriis et passim in agris statuere tabernacula, castella domusque insignes. Comites nostros *Schoenburgicos* hos inter et locum obtinuisse veritati consentaneum est, quamvis multa hujus rei testimonia mihi in medium proferre non liceat, quae nimium omnia fere belli casus nobis eripuerunt aut ignis flammæ consumserunt.

§. V.

Domini de *Schoenburg* maximam partem in Misniae finibus circa Muldam fluvium, magna colonorum copia conscripta et contracta, sedes ipsis attributas possederunt, quas et in hunc diem possident. Eodem tempore Imperatoris exercitus ex bavaricis, franconicis, saxonibusque erat collectus copiis, quibus aetate confectis ac gravia Martis onera perpessis sedes quaedam fixae muneris loco inter Venetas sub jugum actos assignabantur, qui licet ex gregariorum numero propter egregia tamen facinora nobilium nomine sunt salutati, milites equitesque dicti κατ' ἐξοχήν. Quo ergo titulo magis specioso ac graviore putas eorum Praefectos esse gauisos? *Dominorum* nomine amplissimo. *Domini* ergo de *Schoenburg* jam tunc temporis nobilium cum militum, tum equitum erant *Domini*, quod omnino cum honore et laude est conjunctum. Quod si eos a Satrapis Saxonum deducas, tecum habes Bedam Libr. V. hist. eccles. gent. Angl. Cap. XI. ita docentem: Antiqui, inquit, Saxones Regem non habent, sed *Satapas* plurimos genti suae praepositos, qui ingruente belli articulo mirantur aequaliter fortes, et quemcunque fors intenderit, hunc tempore belli duces omnes sequuntur, et huic obtemperant: peracto autem bello, rursum

sus æqualis potentia omnes Satrapae sunt. Et Poeta vetus anonymus.
Plebs omnis habebat quot pagos tot pene Duces.

§. VI.

Duae potissimum res, occupata jam provincia, Imperatoribus cura cordique fuere, quarum una ecclesiae, altera regiminis politici cura erat. Antiquis enim temporibus pie idque recte credebatur, regnum *Dei* ejusque *Messiae* ante omnia quarendum atque longe praefendum esse rebus hujus seculi caducis omnibus, hoc tamen non obstante, quin superstitionis contagio agri quasi pervastarentur. *Domini* de *Schoenburg* primo quoque tempore, quo lux evangelii his regionibus salutaris affulsit, conventum agere, aedemque in honorem *Matris* deiparae sanctique *Joannis Evangelistae*, vergente jam seculo duodecimo, exstruere *Geronisvaldae*, quae *Edenis* nominatae quondam inter homines utriusque sexus, ordines *S. Benedicti* sequentes, constitit; de quibus et *Herrmanno* de *Schoenburg* annales chronici *Leifnicensis* pag. 429. et sq. in primis libellus MS. Viri pl. Rev. Dom. M. Joan. Gotfr. *Welleri*, Diac. ad aedem *S. Mariae* apud *Cygn*, pluribus hac de re differentis, sunt consulendi.

§. VII.

Hac praefatus me tandem ad rem, quam aggrediar, ipsam accingo. Sunt enim quidam, qui historiam *Comitatus* et *Domini Schoenburgici* meditantur, quos inter et *TV, VIR SVMME REVERENDE*, qui egregium nobis jam exhibuisti specimen in delineatione historico-geographica castelli pervetusti *Stein* ad *Muldam* siti in confiniis *Schneebergensium*, cujus editionem una cum caeteris omnes ii, qui quodam patriae amore ducuntur, proxime et avidissime expectant. Sunt etiam, qui de *Gente Schoenburgica* primas tantum consignarunt lineas, e.g. *M. Wernerus*, *Pastor* in *Milzenis*, vir multa doctrina et meritis, cui annumerandus Dominus *Mittelbachius*, *Hartensteinensis*, *Advocatus* immatriculatus, *Poligraphus* et rerum *schoenburgicarum* peritissimus olim, quorum tamen nullus ob subsidiorum sufficientiam defectum vetusta rerum monumenta in hunc usque diem in unum composuit volumen. His non obstantibus credo tamen fore, ut tales collectiones historiae, quae hinc inde a viris, qui nul-

lum laboris tempus sibi dant vacuum, instituuntur, suo quoque tempore in unum coalescant corpus, hoc unico tantum observato, ut TE una ex parte et ratione muneris sacri Præfulem suum, altera vero vice antesignarum suum et choragum historicum devenerentur et sequantur.

§ VIII.

Elaborent alii cupide in eruendis conscribendisque rabbinicis, græcis, romanis, et ruscis, persicis, indicis, scythicis, runicis caeterisque monumentis et rebus antiquis, quorum ego certe diligentiam in vitium rapere non ausim: exotica enim sunt et stupendam lectoribus sapius ostendunt eruditionem; miror tamen ego, qui jure talionis frui nequeam, et hanc ob causam vituperationem subinde subeam, quoniam, exoticis hisce non plane post habitis, res domesticas et patrias explorans mirum in modum me et alios, iisdem mecum utentes, oblector. Lites aguntur et adhuc sub judice lis est ob variantes lectiones et multa nomina urbium, regionum, virorum illustrium, aliarumque rerum ignota, quæ in illis antiquis et sic dictis auctoribus classicis occurrunt, lectoribus. Res nostras alias agendo negligimus neque earum origines neque etymi vim curantes: contenti pronuntiatione satis barbara rem nomine notatam susque deque habemus. Clarissimus M. *Weisus*, Direct. Gymnasii Altenburg. id quidem sua ætate probe intellexit, hinc in antiquitatibus misnico-saxonice, (qui libellus ut in omnibus scholis nostris inferioribus publice prælegeretur omnino dignus) memori mente ad origines forabicas recurrens ita: ad eruditionis, inquit, amplitudinem forabicæ linguæ cognitio incredibile quantum confert adeo, ut non possim non accusare illos, qui commodissimam illius addiscendæ occasionem habent; illa tamen non utuntur, pag. 78. Ex eo tempore multi nostratium aliud sunt edocti, ut loquentes cum vulgo tandem aliquando cum eruditis sentiverint.

§. IX.

Incolæ comitatus *Schoenburgici* aut slavici sunt generis aut germanici, quorum posteriores, regnante Carolo M. Imperatore et sequentium temporibus, advenæ, priores vero inde á seculo post C. N. sexto pulsus Hermunduris atque Marcomannis, aut in unam gentem cum iisdem concretis,

cretis, indigenæ fuere et servum hominum genus. Germani aut bavari-
ci, aut franconici, aut denique saxonici juris homines, qui prout in hunc
vel illum montem, pagum, sylvam, pratium, lucum et agrum habitatum
concedentes vestigia et monumenta appellationis patrio sermone post se
reliquerunt, in quibus *Taura, Taurastein, Harta, Hartenstein, Wal-*
denburgum et *Schoenburgum*, ubi *Domini* sedem primam et primariam
habuerunt, et nunc habent *Comites S. R. Imperii*, exempli loco nume-
rantur. Slavii aut in alias Germaniæ provincias ab Imperatoribus eo-
rumque præfectis summis in colonias abducti, aut, ubi fidem aliis dede-
re dominis et sacramento sese obligarunt, acerbissimo servitutis jugo de-
jecto et in libertatem adsciti, redacti tandem sunt in imperium, patrias-
que possessiones, lingua ac moribus illorum in sermonem et ritus ger-
manicos conversis, diu retinuerunt. Carolus enim M. ut in locum Saxo-
num, quos trans Rhenum locauerat, ex Gallis similiter triginta millia
in Saxoniam transtulit, eosque ad differentiam Westgallos, nunc Westva-
los, nuncupavit; ita et ipse aut ejus successores eundem servasse morem
cum colonis saxonis flavicisque his in oris degentibus ex historiarum
documentis quis est, qui negat? teste *Tribemio* in libro de scriptoribus
ecclesiasticis, C. III. et D. Joan. Nic. *Hertio* in notitia veteris Germaniæ
populorum, C. III. pag. 113.

§. X.

Indicem proinde et syllabum etymologicum ordine alphabetico in
medium prolaturus modo origines teutonicas modo slavico - for-
bicas, antiquitatis in terris Schoenburgicis testes, exhibeo, quas
pro modulo ingenii et viribus meis ex historicis philologicisque rationi-
bus adstruere mens est, his tamen præmonitis, me non in tritis satisque
perspectis nominum etymologiis, sed tantummodo in exoticis, barbaris
et haud plane cognitis commoraturum esse notionibus. Illa enim ut
singillatim commemorem super vacaneum esse duco; in his tamen ita
sententiam meam sequar, ut eam, quod si quis contraria eaque robustio-
ra afferat argumenta, studiosus veritatis mutare non recusem.

AFFAL-

§. XI.

AFFALTER Francorum est, quorum in agro et in Norico veteri aliud Affalter et Affalterbach versus circumfurgentia montium Bohemicorum jurga in venies, ita dictum ab alta terra, *us Altterr*, quem in modum et hodiernum *Altpoertel*, porta quaedam *Spirae* ab alta portula Romano colonorum ferme nomen est adepta. Non tamen inficias ire possum, alios hanc denominandi rationem ideo rejicere, quia sibi persuadent rectius ab altari, S. Afræ consecrato olim, deriuari posse. Nec ego dissentirem, si modo argumenta in medium proferrentur invictissima. Quid autem Monachi historiae et hujus etymologiae ignari, *Cygneam* à cyno graeco ex sorabico *Zvovickovv*, *Rosetum* ex *Rostok*, *Oppidum* ad mare ex *Meran* Venetorum mirum et ridiculum in morem fingentes et convertentes, non sunt ausi? ira et hoc in loco in honorem S. Afræ, affinitate litterarum capti et decepti, altare construxisse facili negotio creduntur.

BOGENSTEIN ad ripas Muldæ situm et à voc. *Bog*, i. e. Deus derivandum videtur. Summis enim in fastigiis et clivis sacra pagani olim fiebant, quæ loca per contentum *Teuffelssteine* à christiano populo appellabantur, quorum et vestigia seu rudera dantur in vicinia nostra prope Bavarorum campum et Bavarobacum in Sudetibus. Confer pluribus hac de re differentem Clar. R. *Longolium*, in *sichern Nachrichten von Culmbachbayreuth*, Tom. II. sub fine.

BOKA, sylva Mitweidam inter et Wechselburgum, aut à Bog eandem habet originem, aut à Buk, fago, quæ arborum species propter roboris excellentiam, quo Numini adsimilatur, pagani sorabis aliisque inde ab idolatria incunabilis Deo sacra fuit. Conf. chron. Bockav. Cap. I. et II. p. 42.

BEVTHE, villa prope Hartenstein, quæ in diplomatibus Budin audit et Buda, Sorabis domicilii locum, *eine bleibende Stædte*, significat, id, quod nos *Bude* dicimus, teste etiam antiquo canendi more: *und mag nicht laenger beuthen*.

CROTENLEITE, ager virgultis et arboribus olim constitus nunc *delatus*, in quo *Crotonis* deastri cujusdam gentilis simulacrum cultu fati profano et infami afficiebatur, id, quod pagus vicinus *Gærzenbäl* innuere videtur.

detur. *Croto* enim idem est, ac si *Grote Ott, der große Vater*, dicas; hinc in vicinia nostra *Crotendorf, dat groote Dorf*, et *Crotensee, der große Teich*, quæ Eybenstoci iisdem iuribus continetur et regitur. Nil ergo vetat, quominus et hunc locum *die grote oder große Leite* titulo iusto insigniamus. *Grod* etiam apud Sorabos castellum seu palatium vallo munitum est, *ein Schloß oder kleine Burg auf der Leite*.

CHEMNITZ, flumen regionem schoenburgicam non adeo interfluens ad primum lapidem supra Wechselburg defertur in Muldam; id est Bohem. *Kameni vvoda, Steinvvasser*, melius ergo et curatius Germani *Kaemnitz* scriberent, nisi usus esset tyrannus.

CLAVSNITZ, sorabice *Kloß*, arista, hinc *klofzny*, adjectivum. Au vero et o facile inter se permutari apud omnes fere constat. *Klausnitz* ergo, quasi Latinorum aristetum, collectivum nomen, *ein Ort, vvo viel und gut Getreyde vvächset*, sumta parte pro toto.

COSSEN sorabice *Koffa*, falx major, instrumentum messorum, quo hordeum et avena metuntur, quasi *Sensheim*.

DENHAERITZ saxonicæ est originis. *Harte* enim et *Haretz* sylvam apud ipsos significat; *Den* vero Soraborum articulus est *ton, der*, hinc in ore slavonico *Denhaeritz* effectum est, quippe qui terminationes in *k, iz, en, in, et ow* habent faurices, *der Hartzvvald, af den Harz*, germanice.

FRONA vel *Fronau, Fronsdorf*: prior pagus in Ober-Mittel-et-Niederfrona tripartitus. *Fron* Gothis est *summus*, hinc germanis verbum est *froenen*, h. e. summo principi aut ejus delegato iudici et pagi præfecto servitiam præstare. *Frona* ergo locum certum, ubi ejusmodi officia redduntur a subditis, innuere videtur. Nec mihi displicet *Fronau* per viridarium *summum & Fronsdorf*, pagum *summum*, barbare cum barbaris loquendo, interpretari: *Die groeste Aue, das große Dorf*.

GLAVCHAV á sorabico adjectiuo nomine *Hluchy, a, e, surdus*, emortuus, inanis, meo quidem iudicio, deducitur. Constat enim ex antiquorum temporum monumentis, Sorabos quoque suos metallorum fossores habuisse, et ob metalli genus, quod his in oris ingratum, emortuum et inane deprehendebant, hanc denominandi rationem reliquisse. H et G in linguis slavonicis alternant, ut sit *blucha hora, Gluchovv*, terminat. patron. *der taube Berg*.

GESAV

GESAV ad primum lapidem é regione Urbis metropolis posita villa et filia. Vix nec aliis nec mihi persuadeo, ut á *Gesis*, quo nomine fortes apud Gallos otim veniebant viri, et Gesata mercenarii appellabantur milites, sic dicti ab instrumento quodam militari geso, gaso, gesso, vel gesca, græce γαῖρος et γαῖρον. derivem. Cæsar B. G. III. 4. Virg. Æn. 8, 662. Liv. VIII. 8. IX. 36. Gell. N. A. X. 25. Propert IV. 11, 42.

Virdomari genus hic Rheno jaçtabat ab ipso

Nobilis erectis fundere *gesa* manu.

Ges slavonice dicuntur catarractæ; hinc *Gesovve*, *Gesovia*, locus contra æstum fluvii asseribus septus et stipatus, germanice der *Webricht*, *Glauchæ* suburbium trans Muldam.

GOEHREN á *gora* Sorab. mons, hinc *goreny*, *borenj*, villa seu locus acclivis; aliis *Goerniz* ad Plissam prope Bornam, *ein Ort*, *ovo es Berg an gebet*. His adde *Koren*, quia litteræ unius sunt organi in ore Germanorum facile inter se permutatæ, ni mavis á *Koren*, radice, deduxisse.

GRVNA prope Lefnicium villa: oppidum ex antiquitate satis notum et illustre in confiniis agri Lipsiensis et Jleburgensis olim situm, ultimum Soraborum refugium, á *Koroi*, substant. signum, vexillum, corona ita dictum, adject. *Korony*, a, è, contracte *Kruna* et *Gruna* ore germanico prolata. Si fidem habemus Historicis, locus ille ingentis operis apud Sorabos erat monumentum; urbs cum manu munitissima, tum loci natura, quæ flumine claudebatur, quibus propugnaculis solo adæquatis alios in his terrarum angulis et sylva hercynia, quo fugerent ad salutem, receptus quæsierunt. His annumerandæ *Korna* villa, *Geitana* et *Biera* seu *Wiera* major et minor, rivuli in Suderibus nostris in Voitlandiæ confinio.

HARTENSTEIN Saxonum est, quorum in lingua *Hart*, sylva, *Stein* vero castellum significat, *ein Schloß usin Walde gelegen*. Quasi TV, VIR SVMME REVERENDE, nescires? TE enim ipsum ad TE ipsum mittere nolo.

IERISAV pagus ad Muldam prope Glaucham hospitio Caroli V. summi Germanorum imperatoris clarus, juxta versus effigiei, quæ in æde ibidem asservatur, subscriptos:

Ille ego, qui quondam CAROLVS cognomine QUINTUS

Dictus eram, rerum cum mihi summa foret,

Dux

Dux belli veni capiendi Saxoniis ergo,

Huc ego divertens hic habui hospitium.

Quodsi fama manet belli, quod gessimus inde,

Hic locus et nostro nomine clarus erit.

Octava tunc luce dies surgentis Iesu

Cum lustris octo septimus annus erat.

Est pagus quidam exigui tamen momenti in Helvetiis situs Gerisau dictus. Jam vero circa finem seculi XI. coloni helvetii duce domino quodam Schwarzenberg in has nostras regiones habitatum concessisse dicuntur, testibus chronicis veteribus helveticis, quæ *M. Kreyssigius* anno præterlapso mecum communicavit. Nonne *Gerisch* nomine et omne quidam, (peregrinum enim significat) primus in his pratis sæpissime inundatis et cultu vacantibus accola, cum socio *Rainoldo*, qui *luco* his proximo forte nomen dedit, domicilia hic loci sibi constituere? hoc in deliberationem cadit. *Gerisch* in hunc usque diem est nomen gentile familiæ cujusdam, quæ seculo elapso Styria emigrans montes Sudetes passim incolit.

IESNITZ, aut *Iaesnitz*, sorabice *Geseniz*, à substantio *Gesen*, i. e. fraxinus, lat. fraxinetum, *Eschenheim*, *ein Ort, vvo viel Eschenbaeume wachsen*.

IVEDENHAIN, id est *Goetten*-vel *Goetzenbain*, lucus deastris gentilium sacer, nunc parocia Thurmensis.

KORBA, quæ vix à corbe Latinorum ac Germanorum denominari videtur. Quod me attinet, illam à *robicz*, slav. verbo, et *roba*, *robot*, *Tagarbeit*, subst. adjecta præpositione inseparabili *k*, i. e. ad, *kroba*, per metathesin litterarum, quoniam difficile pronunciatu Germanis vocabulum, *zur Hofarbeit*, derivari malle.

KERTITZ vulgo *Kertsch*, villa in præfectura Remissau, facili negotio à *Ker* Soraborum, frutex, deducitur, Latine fruticetum aut frutescens, germ. *Gebuesch*, *Gestraeuch*.

KVSCHNAPÉL prope Hohenstein, vocabulum, quod litterarum slavonicarum experti pene risum mouet, æque ac Pofschapel ad primum lapidem distans ab Vrbe Dresda. Sorabis *Kosa*, capra, *kosny*, caprinus est, hinc *Kosnepole*, *ein Ziegenanger*, *Geisfeld*. Nota, quod semper in prima ponatur syllaba accentus tonicus apud Sorabos, hinc tam foeda fluit ex ore germano hujus vocabuli, alioqui satis comiti, pronuntiatio, vulgo: *Die Kueh Schneppe*.

LIPPARANDIS, vulgo et curatius *Lipperænz*, à *lippa*, vocabulo synonymo *ῥῶν Lon*, et *Hraniz*, finis, terminus, derivatur, h. e. locus ubi regionis confinia tiliis determinabantur.

LOBSDORF in diplomatibus *Lodevigsdorf* legitur, v. Lungwitz.

LOESNITZ, oppidum præfecturæ Steinenfis et fluvius. Nutricula-
rum fabulæ sunt, si quis à *redimendo* seu *liberando* ita nuncupatum esse dicat, uti quidem vulgo narratur; rectius autem, monente id *Schoettgenio* in spicilegio diplomat saxon. derives à *Les*, *sylya*, *lesny*, sylvofus, i. e. Germ. *Waldheim*; cui ergo hæc nostra arridet exegesis, in posterum *Lesniz* scribat et litteris ita mandat.

LVGAV, vulgo *Luge*, forabico sermone *Lug*, palus, *Luka*, pratium audiunt. Saxonibus *Lug* idem est ac videre, perspicere. Arripe ergo, quod natura loci exigere Tibi videtur.

LVNGVITZ, pagus varias per ambages distractus, paroeciarum appellatione distinctus et *Ludovici* pagus olim in diplomate quodam dictus. Nonne et hoc in vocabulo clerus pontificius, qui slavonica non didicerat, affinitate literarum ductus linguam suam provincialem, latinam nimirum, introduxisse Tibi videtur? Meo saltem iudicio *Lungvitz* magnam cum **LVNZENAV**, haud procul à matre *Rochsburg*, habet affinitatem. *Lon* vel *Lun* forab. substantivum est nomen, *tilia*, hinc *Lonez*, *Lonz*, *Lonzik*, *Lonvitz*, tilietum, germ. *Lindenau*.

MERANA, vulgo *Meerane*, oppidum ad memoriam posteritatis insignè, quo de multa et magna doctrina ornata nobiscum communicavit clar. *M. Longolius R.* in commentariis diplomatico historicis *Culmbacobaruthinis*, Tom. II. quos videsis. Scriptores et rerum diplomaticarum interpretes, litterarum slavicarum ignari, male per *oppidum ad mare*, *die Stadt zum Meer*, sunt interpretati, quorum ego argumenta in descriptione historica castelli *Schwarzenbergensis*, cap. VIII. memor. *Bocœu*. coargui, §. 8-14.

MIERSCHNITZ, slavonice *Miersny*, frigidus, *Kaltbausen*; alia villa et germanice dicta, nunc bellorum injuria funditus sublata *Glaucham* inter et *Tetoviam*, hinc rudera ejusdem in hunc usque diem, *die Kaltbaufner Felder*, eodem nomine vocantur.

MVLDA et **MILZENA**, amnis uterque, quorum prior matris ad instar,

instar, posterior vero filia et quasi diminutivum est nomen, derivandi, secundum Wenceslaum Hageccium in chronicis Bohemorum, à *Wltavva*, *Holtavva*, seu *Mltavva* woda, germ. *ein reissendes Wasser, oder ein Wasser, das sich trinken lässt*; hinc olim et hodiernum *Milda*, cum in fontis originibus, tum ubi latius sese diffundit et stagnat, dicta est. Fluvius, qui medias terras Schoenburgicas interfluit urbibusque auctoritate amplissimis affunditur: pagus *Miltienus* ex parœciarum diversitate, et aedium ibidem sacrarum S. Nicolao, S. Jacobo, S. Michaeli et S. Urbano (ni fallor) seu Petro, diversis gaudet exinde nominibus, vulgo in *Ober* et *Niedermilzen* usque ad confluentem divisus. Conf. plura ex modo allegatis memor. Boccau. c. l. §. 3.

OELSNITZ, ob metathesin litterarum unius ejusdemque est originis cum *Loefniz*, vel *Lefniz*, quod vide.

PENIG, seu *Penik*, oppidum in terris saxonico-schoenburgicis mercatura haud ignobile, cujus ad radices *Mulda* fluvius quasi violentus invchitur. *Piniu*, *peniu* et *pyniu*, forabice idem est ac spumare, spumam ejicere, verbum cum ipfare, per id notata, non male congruens: locus, in quem fluvius spumam eructat. Autor chronicorum Penicensium an mecum sentiat in eruendo hujus vocabuli etymo, hoc mihi apertum non est, quia mihi in manus nondum peruenit.

PFANNENSTIEL vicus in Sudetibus metallicus, ubi sub pede montis splendidus et officina, in qua colores mirum in modum coerulei elaborantur, locus hinc inde celeberrimus *Unterpffannenstiel* quam proxime adjacet. Francis et metallorum fossoribus ex circumjacentibus monti vulgo sic dictio pinifero regionibus huc advenis debetur hæc denominandi ratio, id quod demonstratum dedi in memor. meis Boccau. Cap. II. §. 18. §. 22. ex *M. Petri Albin* chronico Saxoniae metallico, pag. 90.

PLEISSE, Soraborum *Pilsniz* et *Polsniz*, proprie aqua dividens, intermedia aut divisa in dimidium, à radice *Pol, halb, die Haelfte*. Fluvius femper et ubique terminus secundum terrarum descriptiones antiquas et novas, isque una etiam ex parte in finibus domini et comitatus Schoenburgicorum, qua Chemnitium itur.

RAEDLITZ, prope *Lichtenstein*, hæc mater illa filia, est à Sorab. *radlo* aratrum, vomer, hinc *radliza*, aratri vomer, et *Radliz*, arationis locus, *em*

Ort, vvo man ackert und pfluegt, nachdem die dicken Waelder ausgerottet and neue Colonien sich daselbst niedergelassen haben.

REMISSA, vulgo Remse, monialium olim monasterium et remissionibus per indulgentias papales locus celeber, cujus historiam clar. M. Kreyssiger nuper divulgavit. Alia Remissa prope S. Hubertiburgum sita parocchia est Pastoris in Ablas.

SCHIMNITZ, nescio quo fato in *Schindmas* hodie in litteris et actibus publicis conversum sit vocabulum mere slavonicum? cui nec loci situs ad Muldam refragatur. *Schimny* enim slavico sermone *frigidum* significat, cui ex opposito montem versus respondet Germanorum *Kaltbaussen*.

SCHLAGWITZ, a verbo perfecto *Schlo*, i. e. meatus, wo man einen Ausgang findet, und die *Schlage* hingehet, adjecta terminatione denominativa aut patronymica.

SCHLVNZIG, villa Muldam quam proxime adjacens a Slonzo, forte, nomen est adepta, germanice *Sonnenbeim*.

SEYFFERITZ, pagus Denhaeritz inter et Meranam positus, a *Sypu*, fundere et *Ritz*, rivus, compositum inde *Seifferitz* evadit, mutato more Saxonibus consuetop. in f: *ein Ort, dessen durchblaufender Bach sich gar leicht ergießet*.

SORNITZ, a *Sorno* sorabico subst. Sorneschko, diminut. ador, frumentum, *ein Ort, vvo gut Getreyde vvoechset*.

TAVSCHE, si nolis a permutando derivare, *Auscha* Slavorum habere et *Aussik*, utraque intra Bohemiae fines oppida haud ignota, ab angustia locorum et *auzky* adject. *auscha* et *aufchina* substant. denominata. Quæris unde T præfixum? R. Articulus est præpositivus *Ta*, abjecta ob vocis euphoniæ littera *a*, *Tauscha*; jam ergo in loci situm inquiras.

TAVRA et TAVRASTEIN uterque sic dictus a comitibus Taurinensibus originem ducentibus ex Regibus Longobardicis principibusque Bauaricis, quo titulo et insigniti olim fuere comites Andegavenses et Duces Meranenses, quos inter Bertholdus, Dux Merania, comes ab Antechs et Taura tempore Henrici Aucupis percelebris, his locis nomen reliquisse creditur. Fortunatus Hueber, ordinis S. Francisci, historiam edidit Thaurinensem. Vide der prüfenden Gesellschaft zu Halle Schriften, Probam III, p. 345 1739. p. 350. Bertholdsdorf, villa Bertholdi, in vicinia est sita, alia vero prope viam, qua Zwickavia Glauchoviam itur.

TETTAV, pagus in confiniis terrarum saxonico altenburgensium; locus, sane, grata recodatione jucundissimus mihi et suavissimus, nomine Engelmanniano, quo Pastor ibidem optime

optime meritis gaudet, insignis. Gens quædam clarissima et nobili sanguine orta hoc Tettovix nomine venit. Vocis origo subobscura, magisque saxonice quam slavice linguæ indolem sapit, quæ, uti constat, litteram T faultricem usque habet, quamque nostrates Dessau loquerentur. Tettou a castellum est in confinis Lufecensium perantiquum, et villa quædam superioris Lusatia, ex quibus quodammodo liceat colligere, Dominos olim a Tettou Saxonia oriundos et Saxonum colonorum Duces fuisse, quorum in honorem villa noviter extructa gentis inter ipsos clarissima nomine appellabatur. Pluribus conf. historia castelli Schwarzenberg. anno præterlapso a me conscripta, §. 17. 18. 19. et Dom. J. P. Oettelii historia Eybenstoc. pag. 164.

WINSCHENDORF, vi vocis pagus deorsum vergens; divisus enim est hic pagus Tettou in Oberdorf, Tettou in specie, et Winchendorf. Absit ergo scribas Wuenschendorf, quam cacographiam in mappa terrarum schoenburgicarum geographica servat; est enim aut villa venetica, Windischdorf, aut, quantum ego sapio, villa inferior, cui superior ex affe responderet. Sorabica Nischnia regione deorsum vergentem seu inclinantem significat. W autem præpositio inseparabilis, quasi in Niederdorf.

WIERA, annis et pagi ex historiarum monumentis satis cogniti nomen saxonice, quod coloni et milites veterani Imperatorum tempore Saxonorum his in oris habitatum concedentes utrisque imposuerunt. Idem fecerunt metallurgi e montibus Hercyniis emigrantes, hinc apud nos die große und kleine Biera.

WEERICHT insula, slavonice Gesowe, quod videtis.

WVLM et Wollmen, secundum diplomata: Wulmin, idque curatius a verbo sorabico wuloju, in fin. wulowacz, expulcor, derivatur, loci natura et situ id exigente, ut sit domus vel rara secundum flumen extructa tuguria hominum ex piscatura viventium; hodie parocchia sacrorum antistitis in Schlunzig, tandem aliquando confratris in Domino dilectissimi, Dom. Reinhekelii, cui semper *ἐν πάρισσι*!

ZSCHILLEN, ita olim Wechselburg, cuius origo germanica satis clara et perspicua; slavonica vero est a nomine Dziel, pars, portio, ex adject. seu participio Dzieleny, a, c, partitus, Dzielni, repartitio, ein Ort, wo man abgetheilet hat, oder welcher getheilet worden, Confer die diplomatische Nachlese, Tom. III, sub fine, ubi diplomata quædam terras schoenburgicas spectantia allegantur.

ZSCHOKEN, vigilarum locus in montis quodam cacumine et in sylvis maximam partem extructus eum in finem, ut exinde hostis adventus perspicere possit; derivatur ergo a czakam, exspecto, czakani, exspectatio, hinc Germ. Warte, oder alter Wachthurm. Hæc nostra opinio argumenta sunt non solum probabilia, verum etiam, ut opinor, ad assentiendum necessaria. Sat prata biberunt!

§. XII.

Habes ergo, VIR SVMME REVERENDE! quod olim a me desiderasti et voce amica et scriptis me lacescivisti publicis, ut in eruenda antiquitate, quæ multa exedit monumenta, vestigiis saltem nominum propriorum inhererem pluribusque continuarem capitibus, cum tantum primas historiae Boccauensis, exigui sane argumenti, jecissem lineas. Utilitatem, quam præ se ferunt vocum etymologiae, TIBI ut commendem non erit opus; nosti enim experientia doctus, quam facili negotio ad uberiores historiae cognitionem earum beneficio pateat accessus et perveniat. Id quod sua jam ætate C. I. R. Schoettgenius, historiae patriæ procul dubio princeps, agnoscens non erubuit, quin ex ore discipuli sorabice seu veneticæ nationis linguam addidisset

Magister,

Magister, qua tanquam luce affusus maximas in historia res tenebris circumfusas protulit in lucem, atque multis de rebus lite dijudicata relictis verissime judicavit. Hac de re multa in medium exempla proferre possem, si disertatione terminos et metam in eadem mihi praefixam transgredi liceret.

§. XIII.

Campus mihi nunc aperitur longe lateque patens, quo in laudes TVAS, v. e. summum erga litteras bonasque artes studium, magnam rerum divinarum scientiam prudentiamque theologiam, praestantissimam in rebus physicis intelligentiam atque permulta, possem exspatiari, idque profecto eo magis, quo intimius mihi eas introspicere licuit, nisi vel modestia TVA plura commemorare prohiberet. Haec aliorum, qui de eruditione, vera, falsa et superficialia existimant, arbitrio sint permissa. Quod ad me attinet, multum ex eo tempore, quo usus TE cum mihi interesset, optavi, ut publico quodam monumento meum erga TE possem declarare animum. Cui rei dum occasione quaero, schediasma hoc qualecunque obvenit, quod fretus amore TVO, quo mea in litteras Slavorum studia affecisti, TIBI inscribere ausus sum.

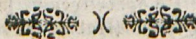
§. XIV.

Accipe ergo, VIR SVMME REVERENDE! propensa ac perpetua in me benevolentia origines haec philologico-historico-Schoenburgicas, in quibus conscribendis tempore fere exclusus omnem tandem movi lapidem, ut opportune TIBI traderentur. Anceps enim primo haerebam, meam quoque symbolam darem, nec ne? vicium tamen necessitudo nostra et quae mihi erat in TVA humanitate fiducia. Praeterea totus mihi persuadeo, materiam hunc in finem delectam adeo tritam non esse atque transactam, quin meo quoque ingenio aliquid relictum esse existimarem. Consuetudo sola id praecipere non sane videbatur, sed et amicitia, quae nos interesset, ut publicam mei in TE, VIR SVMME REVERENDE! studii tesseram, amoris atque observantiae signum, ederem. Grata me semper subit memoria temporis praeterlapsi, quo ex colloquiis TVIS doctissimis animus ad religionis et virtutis studium usque allectus est meus, sapiusque altiora quaerendi et cogitandi enata est occasio. Subeat et animum TVVM, quae so! mei memoria, idque tum fore credo, quum nomina et loca ex antiquitate eruta TIBI ob oculos versabuntur in actis publicis inque collegio eorum, quibuscum res ad sacra pertinentes procurabis.

§. XV.

Providentia Numinis divini summa, quae optima quaeque et saluberrima in praesciendis muneri sacro viris suggerit consilia Patronis, TIBI, tertia jam vice, pastoris animarum principio, primarii deinde, et episcopi denique pastorum gregis christiani munus demandavit amplissimum, novoque ac solemniori quodam vinculo ad defendendam per omne vita tempus evangelii puritatem in Proto synedris regio-electoralis, ut et in collegio sacro, Illust. Comitibus Dominisque S. R. I. de Schoenburg communi, TE novissime obstrinxit. DE VM ergo immortalem supplex veneror, ut TE, una cum CONJUGE ornatissima, ac cunctis mentis dotibus summopere commendabili, nec non cum prole jucundissima saluum incolu- menque, et omnibus animi pariter ac corporis dotibus cumulatam in Schoenburgicae Gentis atque terrarum ejusdem emolumentum, inque eorum omnium, qui curae TVAE committuntur decus et ornamentum, superstitem quam diutissime esse jubeat.

F I A T.

in
in
am

rga
olo-
tia-
VA
aria
TE
ara-
mod
um,

ntia
pore
nim
a et
unc
quid
ntia,
ram,
eter-
e al-
num
itate
s ad

ndis
rum
lavir
tem-
niti:
y M
men-
olu-
cae
AE

VD18

ULB Halle 3
008 319 049

n.

Inches 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 8

B.I.G.

Black 3/Color White Magenta Red Yellow Green Cyan Blue

Farbkarte #13

Centimetres

Vk
2803

DE
IBVS SCHOENBURGICIS
O PHILOLOGICO - HISTORICA,

QVA
VIRO
NDO, EXCELLENTISSIMO, DOCTISSI-
MOQVE, DOMINO

OPHORO GOTTLOB
RVNDIGIO,

PVD SCHNEEBERGENSES
MERITISSIMO, INSPECTORI LYCEI VS-
ISSIMO, ADIVNCTO DIOECESEOS ZWI-
ARIO, ET ACADEMIAE AA. LL. IMPE-
CISC. AVGVSTAE VINDELICORVM
LEGAE SPECTATISSIMO,

CVM
ENDENTIS ET PASTORIS
ISTORII ASSESSORIS ATQVE INSE-
HOLAE ET ORPHANOTROPHEI
LAVCHENSIS

SVSCIPERET HONORIFICENTISSIMA,
I, QVAEVIS FAVSTA APPRECARI, ET
TIS ABEVNTEM PROSEQVI
VOLUIT

R G I V S K O E R N E R,
VM AD SCHNEEBERGAM, ET SOCIET. AA. LL.
AVGVSTAE VIND, ET LIPSAE SODALIS.

AE, CALENDIS IVN, M, DCC. LVIII.

UNIVERSITÄTS-BIBLIOTHEK
HALLE (SAALE)

BIBLIOTHECA
BONICKAVIANA

94